

С.М. Гришак, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КООПЕРАЦІЇ
ЯК ФАКТОР НАБУТТЯ НИМИ ДОСВІДУ ЕГАЛІТАРНОЇ
ГЕНДЕРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

Гришак С.М.

Організація навчання студентів в умовах кооперації як фактор набуття ними досвіду егалітарної гендерної взаємодії

В статті доводиться, що організація навчання за умов кооперації сприяє набуттю студентами досвіду егалітарної гендерної взаємодії.

Ключові слова: гендерна освіта, ідея гендерної рівності, кооперативне навчання, егалітарна гендерна взаємодія.

Гришак С. Н.

Организация обучения студентов в условиях кооперации как фактор приобретения ими опыта эгалитарного гендерного взаимодействия

В статье обосновывается, что организация обучения в условиях кооперации способствует приобретению студентами опыта эгалитарного гендерного взаимодействия.

Ключевые слова: гендерное образование, идея гендерного равенства, кооперативное обучение, эгалитарное гендерное взаимодействие.

Нові реалії сучасного життя змушують по-іншому поглянути на всю існуючу систему функціонування суспільства, виносять на порядок денний необхідність впровадження сучасного світогляду, нових технологій в сферу науки і в систему освіти, які відповідають концепціям демократичного суспільства, де немає місця будь-якій дискримінації, у тому числі і гендерній.

За останній час посилюється інтерес світового співтовариства до гендерних досліджень, в основу яких покладено вивчення взаємовідносин між жінками та чоловіками, що засновані на ідеї гендерної рівності. Важливим напрямком гендерних досліджень є науково-методичне забезпечення гендерної освіти, під якою розуміється процес надбання систематизованих наукових знань в області

стратегії та тактики гендерної рівності, а також вмінь і навичок їх застосування на практиці. В освіті врахування гендерного фактору має першочерговий характер, бо саме через освіту транслюються ті культурні та соціальні надбання соціуму, які мають вплив на формування нового покоління, на його світогляд та соціальну позицію, на взаємостосунки як з представниками своєї, так і іншої статі.

Різноманітним питанням, що має вирішувати гендерна освіта присвячені роботи Т. Голованової, І. Іванової, О. Кікінежді, В. Кравця, О. Луценко, С. Рикова, О. Цокур, Л. Штильової та ін.

Розвиток суспільства передбачає розширення можливостей всіх людей незалежно від їх статі, віку, раси, національності, і лише освіта, заснована на паритетних засадах, навчає конструктивній співпраці з іншими в сумісному пошуку відповіді на різні питання, не втрачаючи своєї гендерної ідентичності, та не порушуючи гендерної ідентичності інших; забезпечує формування егалітарної свідомості, здатної прийняти можливість існування рівних, партнерських стосунків; сприяє набуттю досвіду егалітарних відносин і виробленню стратегій реалізації нових можливостей для розуміння способів власних дій, пізнавальних і практичних, на позиціях гендерної рівності.

У даній статті ми маємо довести, що однією з найбільш оптимальних організаційних форм гендерної освіти, яка повинна сприяти набуттю досвіду егалітарної гендерної взаємодії студентів, є навчання їх на основі співробітництва, або кооперативне навчання.

Кооперативне навчання, спрямоване на виховання особистості, здатної навчатися та змінюватися, співпрацювати на рівних одна з одною, зумовлено потребою в набутті досвіду егалітарних взаємовідносин між статями. Егалітарні взаємовідносини, всупереч патріархатним, мають базуватися на ідеї гендерної рівності, що відповідає партнерській моделі між статевих відносин.

Робота за умов кооперації дає можливість “частіше вступати у комунікацію з іншими, формулювати свою позицію, узгоджувати дії, що буде

сприяти розвитку співпраці, міжособистісної компетентності, комунікативної культури” [1, с. 43].

Робота за умов кооперації, на нашу думку, повинна ґрунтуватися на принципі співробітництва, який є одним із провідних принципів гендерної освіти, що вироблені та сформульовані дослідницями з гендерних проблем І. Кльоциною, Л. Штильовою, Н. Радіною [2].

В якості базової концепції щодо педагогіки співробітництва ми обрали для себе концепцію, розроблену М. Касьяненко [3, с. 9]. В контексті проблеми, що досліджується, процес організації навчання за умов кооперації має включати:

- формування високогуманних відносин викладача зі студентами (взаємна довіра, повага один до одного, турбота про всебічний розвиток кожного з урахуванням індивідуальності (зокрема гендерної ідентичності) тощо);
- організацію навчального процесу, орієнтованого на засвоєння соціального досвіду (в тому числі гендерного) і сучасної гендерної культури для просування ідеї гендерної рівності;
- індивідуалізацію та диференціацію навчання (діагностика індивідуальних психологічних особливостей особистості та врахування індивідуального досвіду як основного мірила освітніх потреб);
- формування творчого колективу студентів і суспільно активної особистості кожного (розвиток особистості здійснюється не тільки в парі з викладачем, але й через спілкування – діалог – із багатьма людьми).

Ми розглядаємо кооперативне навчання як метод рівноправної взаємодії студентів різної статі в невеликих групах, що об’єднуються для вирішення загального завдання і спільними зусиллями досягають взаємної згоди. Даний метод приваблює тим, що за даними досліджень кооперація в навчанні приводить до: “а) більш високих досягнень і більшої продуктивності; б) більш турботливих, чуйних і відданих взаємин; в) більшого психологічного здоров’я, соціальної компетентності і самоповаги” [4, с. 27].

Особливу роль у процесі інтелектуального розвитку особистості відіграють фактори соціальної взаємодії та міжособистісного, щодо нашого дослідження – між статевого, спілкування. Міжособистісний контекст відроджує в групі особливу ауру, яку А. С. Макаренко називав атмосферою “відповідальної залежності”, без якої неможлива активізація особистісних якостей студентів [5, с. 155].

Кооперативна форма навчання передбачає створення малих груп, в яких присутній дух єдиної команди, де кожний член групи несе відповідальність за себе, за інших і за групу в цілому [6]. Ми розглядаємо таку групу як творчий колектив, що займається сумісною діяльністю, в якій виявляється єдність ціннісних орієнтацій. Спілкування в процесі навчання в подібних командах являє собою “специфічну систему взаємопорозуміння та взаємодоповнюваності один одним для всіх учасників спільної діяльності” [5, с. 155]. Така взаємодія визначає спільну діяльність як особистісне та соціально значиму, що, не виключаючи статевих відмінностей, допускає розподіл функцій за індивідуальними здібностями.

На нашу думку, саме за таких умов створення атмосфери співнавчання та взаємодії буде забезпечено максимально ефективне формування егалітарної ідеології та гармонізація партнерських взаємовідносин між статями, і відповідно самореалізація кожної особистості незалежно від статі.

Для ефективної реалізації переваг навчальної роботи в умовах кооперації, тобто в малих групах у гетерогенному за гендерними ознаками складі, ми сформулювали й схарактеризували *психолого-педагогічні вимоги* їхнього функціонування:

1. Створення партнерської егалітарної моделі відносин між статями у групі, що визначається гнучким варіантом розподілу обов’язків у групі, які не поділяються на суто “жіночі” або суто “чоловічі”; у між статевій взаємодії студенти і студентки орієнтуються на схожі моделі поведінки; вирішення приймаються узгоджено, ніхто у групі не займає домінуючу позицію, не пригнічує іншого та не нав’язує власну точку зору. Кожному члену групи, будь-

то студент чи студентка, надається право бути повноправним учасником у навчальному діалозі. Кожний член групи повинен визнавати унікальність як себе, так і інших та унікальний внесок, який він/вона вносить у спільні зусилля всієї групи завдяки її/його можливостям для досягнення спільного успіху.

2. Оволодіння комунікативними вміннями, здатністю працювати в команді. Розвиток учасників спільної діяльності відбувається в процесі діалогу, що сприяє переводу індивідуальних видів діяльності у діяльність спільну, об'єднану єдиною метою. Роль діалогічного спілкування у соціальному розвитку особистості полягає в тому, що розвивається не особистість, а єдність особистості з найближчим мікросоціумом, тобто оточенням [7, с. 185]. Спільна діяльність сприяє розвитку соціально-психологічної компетенції у студентів, які на власному досвіді знайомляться з ефективними засобами комунікації і набувають необхідні комунікаційні та організаторські вміння, навички керівництва, прийняття рішень і розв'язання конфліктів, бо від координованості взаємодії в групі та розуміння кожним своєї ролі та ролі іншого залежить ефективність спільної діяльності. Конфлікти повинні вирішуватися конструктивно, за допомогою таких тактик, як співпраця та компроміс.

3. Спрямованість групи на взаємодопомогу та спільні зусилля по досягненню загальної мети з урахуванням індивідуального внеску в спільну діяльність кожної особи в групі. Кожен у подібній спільній діяльності працює на досягнення спільного успіху, допомагаючи один одному, підтримуючи та сприяючи навчання інших. Особистісна взаємна підтримка в процесі навчальної діяльності сприяє виникненню зобов'язань стосовно один одного, взаємної відповідальності у вирішенні загальних проблем, що, в свою чергу, не виключає внеску індивідуальних зусиль і активності кожного/кожної в процесі роботи, і, в кінцевому результаті, реалізації кожного члена групи як повноправної особистості. За словами О. Пометун, студенти “навчаються спільно для того, щоб згодом змогли придбати велику індивідуальну компетентність” [4, с. 29].

4. Включення особистісного досвіду студентів у розв'язання навчальних завдань, що втягує кожного члена групи до процесу аналізу глибинних механізмів “конструювання гендеру” і відображення власного досвіду, сприяє осмисленню індивідуальних гендерних установок і уявлень, ступінь своєї залежності від гендерних стереотипів, активізує процеси самопізнання, що призводять до змін у свідомості, веде до розуміння проблем гендерної нерівності і виникненню на цій основі конфліктів, допомагає набутти досвід вирішення проблем гендерних відносин. Включення особистісного досвіду у навчальний процес припускає наявність значимих цінностей, соціально цінної та значимої діяльності, що означає можливість для кожного/кожної поділитися своїми знаннями та досвідом з іншими та спільно винайти рішення, що веде до продуктивності спільної діяльності.

5. Активне включення у набуття знань щодо навколишнього світу і себе. Студенти тоді мають успішні результати у навчанні, якщо вони одночасно стають активними учасниками й учасницями навчального процесу. Активність кожного/кожної з членів групи ми розглядаємо як обов'язкову вимогу ефективного навчання у процесі кооперації. Активне включення у навчальну діяльність кожного/кожної з членів групи сприяє усвідомленню ними їх потенціалу і можливості реалізувати їхні власні таланти; змінює ставлення до оцінки егалітарних цінностей; робить їх соціально більш відповідальними. В процесі активного навчання майбутні спеціалісти соціальної сфери вчаться навчатися, самостійно набувати соціальний досвід, соціальні знання, відкрито обмінюватися ними.

Отже, все вищезазначене дає підстави стверджувати, що організація навчання студентів за умов кооперації, спрямована на виховання особистості, здатної навчатися та змінюватися, співпрацювати на рівних одна з одною, має ефективні переваги для подальшого набуття досвіду вирішення проблем гендерних відносин і конструювання між статевої взаємодії на засадах егалітаризму.

Але цим не вичерпуються всі питання, з якими стикається гендерна освіта. Подальшого вивчення потребують відповідні до принципів гендерної освіти інноваційні технології, методи і форми, за допомогою яких відбудеться перелом традиційних гендерних стереотипів на роль і призначення жінок і чоловіків у суспільстві, їх впровадження в навчально-виховний процес ВНЗ.

Література

1. **Кирилюк Л.** Активное обучение: инструментарий и методы / Л. Кирилюк, В. Величко, Д. Карпиевич, Е. Карпиевич // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 2. – С. 31–36.

2. **Штылёва Л. В.** Внедрение теории гендерных отношений в профессиональную подготовку [Электронный ресурс] / Л. В. Штылёва. – Режим доступа: (http://www.murman.ru/ist/edu_centre/gender_vuz/mat_doc8.html).

3. **Касьяненко М. Д.** Педагогіка співробітництва: Навч. посіб. / М. Д. Касьяненко. – К. : Вища шк., 1993. – 320 с.

4. **Пометун О. І.** Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пирожченко / За ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.: іл.

5. **Педагогіка** и психология высшей школы. Серия “Учебники. Учебные пособия”. Ростов-на-Дону : “Феникс”, 1998. – 544 с.

6. **Чошанов М.** Малая группа в учебном процессе. О кооперативных методах обучения / М. Чошанов // Директор школы. – 1999. – № 4. – С.75–78.

7. **Педагогіка:** педагогические теории, системы, технологии: [учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений] / Под ред. С. А. Смирнова. – 4-е изд., испр. – М. : Издательский центр “Академия”, 2001. – 512 с.

Gryshak S. M.

Organization of the students' teaching in the conditions of co-operation as a factor of the experience of egalitarian gender interaction gaining

In the article the organization of students' teaching in the conditions of co-operation is justified as a factor of the experience of egalitarian gender interaction gaining.

Keywords: gender education, idea of gender equality, co-operative studies, egalitarian gender interaction.

Відомості про автора

Гришак Світлана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Коло наукових інтересів: гендерні дослідження у вищій освіті.